

Szilágyi István

ESZTERGOMI ARCKÉPCSARNOK

KOCSIS LAJOS (1908–1966)

Munkás élete, amely századunk talán legnehezebb időszakára esett, a változó, zord, sokszor kilátástalannak tűnő körülmények ellenére, például szolgált a felnövekvő nemzedékeknek.

80 évvel ezelőtt, 1908. szeptember 19-én született Budapesten. Édesapja hegedűművészként magán zeneiskolát tartott fenn, ezen kívül tornatanár, kerékpáros (biciklibajnok) is volt, sőt később fiával együtt tanulva szerzett rajztanári oklevelet. Ezt a sokoldalúságot örökölte egyetlen gyermeke, aki már 3 évesen hegedülni tanított. Ez kicsit korainak bizonyult, így a hegedülés abbamaradt.

A fiúnak édesapja volt a példaképe. A főreáliskola elvégzése után egy évig a műgyetem építészmérnök hallgatója, de vágyai erősebbek, és a képzőművészeti főiskolán folytatja tanulmányait, ahol rajz-ábrázoló-geometria-művészettörténet szakos tanári és festőművészi oklevelet szerzett. További két év tanulás után tanítóképzős vizsgát tett, majd megszerezte a kézimunka-oktatáshoz szükséges képesítést is. Ezek birtokában került 1930 májusában – tanév közben – az esztergomi tanítóképzőbe, rajz- és kézimunka szakos tanárnak.

Az intézetbe érkezéséről Szóda Ferenc így emlékezik: „Mi akkor már negyedévesek voltunk. Egyik előttem az igazgató, Bartal Alajos egy középmagas, sovány fiatalemberrel állított be a rajzóra kezdetén. A fiatalember megállt az ajtóban és körülnézett – miközben az igazgató úr a katedrához ment. Én a hátsó padokban ültem. Amikor a tekintetünk találkozott, intettem neki, és mutattam, hogy itt mellettem van egy hely, odaülhet. Azt hittem, hogy egy új fiú jött hozzánk, az osztályba. Ekkor hallottam az igazgató bejelentését, aki bemutatta Kocsis Lajos tanár urat, az új rajz- és kézimunkatanárt. Kellemetlen pillanat volt! Ő azonban úgy tett, mintha észre se vette volna.”

1939-ben nősült meg. Felesége, Gerencsér Anna ugyanolyan képesítések birtokában, mint férje,

ő az esztergomi tanítónőképző rajz- és kézimunkatanára volt 1949-ig, majd a két intézet egyesülése után férjével egy tantestületben tanított (1959-ig.)

Kocsis Lajos tanári munkásságának kezdeteiről dr. Jónás Ferenc így emlékezik:

„Egyhónapi késéssel kapcsolódhattam be a népes osztályba. Kocsis Lajos tanár úr volt az osztályfőnök, aki a sikeres beilleszkedés útját megrövidítette, őszinte emberségét, az ifjúság szeretetét megértéssel és ragaszkodással viszonztuk. A képzőművészet hajlamait bontogatta ki tehetségesebb tanítványaiában. A jól rajzolók közé tartoztam, ezért társaim a hátsó sorban lévő középső rajzbakra ültettek rajzórán. Amikor Lajos bácsi a szertárba ment, gyorsan kicseréltük a rajztábláinkat, mire visszatérve tovább magyarázott, korrigált, titkon sejtette a turpisságot. Sohasem tett megjegyzést, még tekintetében is látni véltük a nyugtató tudomásulvételt. Jól ismerte a diákok életkori sajátosságait! Tanító jelleggel értékelte produktumainkat. Dicsérve bírált, sohasem 'kritizált!'... Osztályfőnöki órai élményszerűek és családiasak voltak. Mondanivalóit az életből vette, az életet mutatta be, arra készített fel bennünket. Példával járt előttünk nyitott családi életével. Hihetetlen boldogsággal tudatta Emőke kisleánya, majd Csaba kisfia születését. Emlékezetes volt az az óra is, amikor meggyőzően indulatosan mondotta, hogy miért is nem adnak a mai szülők magyaros nevetet gyermekeiknek!... Amikor negyedévesek voltunk (1941-ben), súlyos betegsége kiragadta közösségünkéből. Felgyógyulása után olyan nagy tisztelettel viseltettünk iránta, hogy óráin egymást figyelve és figyelmeztetve következetesen fegyelmeztettek voltunk... A képesítőn együtt dobogott értünk jó szíve, éreztük a segíteni, felemelni akaratát. Tapasztalhattuk, hogy az eredményes vizsga után már kolléga úrnak titulált, ami boldoggá és büszkévé tett bennünket.”

Az év végi értesítőben megjelent írásaiban – *Művészeti nevelés a tanítóképzőben* (1937), *Fiú kézimunka a tanítóképzőben* (1940) – a tanítóvá, emberé nevelés eszközeként elemezte szakterületeit, vázolta a lehetőségeket, kiemelve a népi hagyományok ápolását. Az intézet centenáriuma (1942-ben) feleségével együtt érmet és üvegfestményt készített, a tanulók munkáiból pedig kiállítást rendezett. A nehéz időkben gyermekei számára – népi motívumok alkalmazásával (faragás, díszítés, festés) – gyerekbútort barkácsolt; valamint egy utánfutót a kerékpárjához, amelyet élelem, tüzelő, mi több: gyermekek szállítására használt – még a háború után is. Munkabírása nagy volt, szinte fáradhatatlannak bizonyult. 1940-től a cserkészcsapat parancsnoka volt, többször vitte táborozni, vízi- és kerékpártúrára csapatát. Tapasztalatait, technikai ötleteit jól hasznosította a tanórákon.

Erről Téglás László – egykori tanítványa – így emlékezik: „Elmesélte egyszer, hogy kerékpárja mellé oldalkocsit szeretne barkácsolni, amivel gyermekeit kirándulni vihetné (ekkor már négy volt). Istenem, hogy fellelkesültünk az ötleten! Aki ügyeskező volt, segített benne, az ügyetlenebb leste, hogyan születik a mű... És közben megtanultuk, hogy a jó apa gyermekeinek apró örömeire is áldoz időt és erőt, hogy nem kell kétségbeesni, ha az anyagiak szűken csordogálnak; a jó ötletek szinte a semmiből is elővarázsolhatják a szeretet ajándékait. ... És csak úgy 'mellékesen' megtanultunk tervezni, számmal ügyesen bánni; pontos, alapos, kitartó munkát végezni. Megismertük az alkotás jóleső örömeit.”

A bemutató tanításai is élményt adtak az ott lévőknek. Jelentős iskolán kívüli munkát végzett. Az úttörőitkár felhívására elsőként szervezett szakkört 1949 szeptemberétől, amely ugyan úttörőházi repülő-modellező egyesület volt, de a tanítóképzőben működött. 1952-től már az úttörőházban találjuk a rajz szakkör vezetőjeként, mellette felesége báb szakkört, Szóda Ferenc pedig famegmunkáló szakkört vezetett. Hárman összedolgoztak

Lajos bácsi és Feri bácsi készítették el a bábszínpadot. Persze a bábozáshoz már jól értettek, hiszen a „tanár úr” vezetésével a tanítóképzőben ekkor már működött egy bábszínház felnőttekkel (többségükben pedagógusok voltak). A legmodernebb technikával készített vajang bábjátékuk sikerét még a *Pedagógusok Lapja* is megírta.

Az intézeti munkán kívül még más iskolában is vállalt tanítást. Így a szakmunkásképzőben (ekkor még másképp nevezték), ahol egy ideig megbízott igazgató volt. Szakérettségiseket készített fel egyetemre ábrázoló geometriából. Tanított a Bottyán technikumban, a Dobó gimnáziumban, majd 1959-től haláláig (1966. január 13.) az I. István gimnázium tanáraként is vállalt más iskolában óraadást, főleg rajzból és ábrázoló geometriából.

Szabad idejében képeket festett. Ezekkel és felesége alkotásaival találkozhattunk 1955-ben az esztergomi és környékbeli festők, szobrászok kiállításán, majd 1961-ben a helyi művészek tárlatán.

A Kocsis házaspár alkotásaiért nem kért pénzt. A képeket elajándékozták.

Tenni akarására jellemző, hogy 1959-ben (51 éves korában!) asztalos szakmunkás-bizonyítványt szerzett. Állami kitüntetésben sohasem részesült. De részesült tanítványai szeretetében, akik már csak sírjánál éneklék el a *Gerencséri utca* kezdetű népdalt, kedvenc nótáját:

Gerencséri utca, végig piros rózsá,
Szállj le kocsis az ülésről,
Szakajts egyet róla.
Le is szakajtottam, el is hervasztottam,
Gerencséri leányokból
Egyet választottam.

Hitvallása volt, amit a tanítóképző alsó kapuja fölé vésett idézet hirdet:

FRATERNITATEM ET PIETATEM DILIGITAE!
(A testvériséget és a jámborságot szeressétek!)

(Esztergom és Vidéke, 1988. nyár.)

Kocsis Lajos: Virágcsendélet

Kocsis Lajos: Parasztasszony

Kocsis Lajos: Visegrádi Dunakanyar, 1932